

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Napredni slovenski učitelj — vstajaj! — Et memenissee juvat. — Delovanje učiteljstva z ozirom na socialnopolitično strujo. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — † Dragotin Jesenko-Doksov.

Napredni slovenski učitelj — vstajaj!

Novodobna šola in učiteljstvo imata po jedni strani pravih, resničnih prijateljev, ki vedno zagovarjajo naš stan, po drugi strani pa tudi take prijatelje, da nehote vzkliknemo o njih: O Bog, reši nas takih prijateljev, sovražnikov se bomo obvarovali že sami. S temi prijatelji menimo tiste stranke, ki prodajajo svojo gospodarsko in politično kramarijo za raznimi firmami, na katerih so naslikani razni svetniki in svetnice božje, in na katerih je privezanih nebroj rožnih vencev in za vstop v tako kramarijo bobnajo na debelo molitveno knjigo. Vse pa imajo skupno geslo: Več teme. Vse te stranke so enake vrednosti in ne razločijo se v svojih namenih niti toliko, kakor star vinar od novega, bati pa se ni, da bi bila katera ponarejena, temveč so vse pristne sovražnice napredka in vsega, kar se druži pod tem imenom.

Nova šola je bila takoj pri rojstvu prokleta od tistih, ki brez sveč prisegajo na neizkaljeni program teh strank. Pri Slovencih smo menda na čistem, če prištevamo med te stranke katoliško-narodno in krščansko-socialno, ki pa obe slišita na ime: klerikalna. Ta stranka je pri porodu in v zibelki hotela zadaviti novo šolo, ker je dobro slutila, da se bode v tej zibelki rodilo dete, katero bode počasi, a trdno in zanesljivo zrastle ter slednjič zbralo okrog sebe vse svobodomiselnosti in napredne elemente, ki bodo s svitlim ognjenim mečem podrli v prah vse nazadnjaštvo in hinavstvo. Ta stranka ima namreč jako dober volh in se zato tudi ni zmotila, kakšne posledice bode imelo rojstvo nove šole.

In po tako kratkem obstanku so izrastle potom nove šole druge stranke, katere krepko nastopajo proti klerikalizmu. V teh strankah stoji napredni slovenski učitelj, ki je vedno na straži za svobodno šolo. Oficijalni boj nam je napovedan dan na dan, zato je primoran slovenski napredni učitelj držati v eni roki goreče svetilo prosvete, v drugi brušeno jeklo. Ta boj pa se ne bode tako hitro dobojeval, ker nasprotnik je mnogoštevilni in lokav, mi pa, ki smo po številu manjši in po načinu boja poštenjši in odkritosrčnejši, moramo s podvojenimi močmi braniti novo šolo in svoj stan. Žalibog, dobe se v naših vrstah malosrčni tovariši, ki prevečkrat in preradi hote pokazati — belo zastavo. Oni so v zmoti, da bi se dalo brez boja priti do zmage. Ne, tovariši, zapustite malosrčnost, namočite si svoja oblačila v krvi levje srčnosti in pogumno zavijte bzdovan pri vsakem napadu.

Rajše pasti, kakor v verigah ukovan sužnjiti svojemu nasprotniku. Ne dajte se oplašiti po zadnjih volitvah, ker te niso bile izvojevane s poštenimi sredstvi. Zvižaja, laž, natolcevanja, žuganja, zloraba vere, to je bilo orožje v zadnjem volilnem boju. Proti sovražniku s takim orožjem se je težko boriti, in le čudež bi bil, če bi se nagnila zmaga na našo stran. Posebno zloraba vere je orožje, katerega prezirati ni tako lahko. To orožje je ostro, morda celo preostro, zato se mora skrhati; in ko odpade to orožje nasprotniku iz rok, potem bodo naši uspehi boljši in trajnejši. Zato orožja ne devati iz rok, temveč pričakujemo v vednem delu novega spopadka. V ta namen pridobivajmo previdno novih močij med se ter jih pripravljajmo in navdušujmo za svobodomiselnosti in napredne ideje, da bodo s temi napojeni brez strahu zrlili v valove, ki neprestano buta ob naš čolnič. Ako bomo vršili vsi svojo dolžnost v šoli in tudi izven šole, ne bode se nam bati za prihodnost; ta bode naša, in zadoščenje bode prišlo za vse pretekle in sedanje krivice.

Poznali se bodo sicer na marsikaterem lieu obrunki zadanih in zaceljenih ran, zarisani bodo udarci sovražnikov, a pri tem se nam bodo širile prsi v prost izdih in odložili bomo orožje v zavesti, da smo je znali rabiti vselej in povsod.

Pri tem delu za svobodo in napredek pa naj nas ne motijo tisti maloštevilni tovariši, ki služijo v nasprotnem taboru za evnuhe svojim političnim pašam. Ti so skopljeni stanovskega ponosa, zato prav na pristojnem mestu! Mi jih ne pogrešamo in tudi ne pogrešajmo!

Med seboj bodimo pa zložni in prizanesljivi! Ne dajmo povoda, da bi se spirali in nudili nasprotnikom priliko, kazati na našo nesložno hišo.

Podpirajmo se medseboj bratovsko, vedoč, da imamo vsi iste dolžnosti in iste pravice. Z roko v roki tvorimo neprodno falango, oznanjujoč svojim nasprotnikom, da smo vredni boljših in poštenjših nasprotnikov kakor so oni, da pa se tudi njih ne bojimo, čeravno so globoko pod normalo poštenih in dostojnih ljudi. Zvesti pa ostanimo slovanskemu praporu, na katerem se blesti: „Za svobodo in napredek!“

K. N.

Et memenissee juvat.

Bilo je leta 18. ., ko so se pri Sv. Križu pri Belihvodah blagoslovile takoimenovane svete stopnice. Od vseh strani je prišlo skupaj veliko radovednega in pobožnega ljudstva in tudi mnogo duhovnikov iz bližnje in daljne okolice se je te redke cerkvene slovesnosti udeležilo. Navzoč je bil tudi že pokojni župnik od Sv. Mihela, g. Pirc, kateri se pa cerkvenega opravila ni udeležil, temveč se je med tem časom sprehajal zunaj pod milim nebom. Ko zagleda večletnega svojega prijatelja neduhovnika korakati po strmi poti navzgor, gre mu naproti ter mu prijazno poda roko v bratovski pozdrav. Potem pa mu veli, da gre ž njim v župnišče, kjer je bila krčma, na kupico vina. Ko sta se tukaj nekoliko oddahnila in okrepčala, pozvame župnik besedo in začne tako-le govoriti: „Veste, jaz sem sicer prišel semkaj, ker sem skoraj najbližji sosed, pa cerkvenega opravila se nisem udeležil in sicer radi tega ne, ker se s celo to zadevo popolnoma ne strinjam. Trikrat sem prečital celo sv. pismo, pa nikjer nisem našel niti besedice o svetih stopnicah. Tudi pokojni škof Slomšek se je temu upiral, sedanjí škof Stepišnik pa je to dovolil. Pa naj si bode! Glavna stvar pri stopnicah je pač le denar, katerega bodo ljudje, ko bodo po kolenih dospeli do vrha stopnic, darovali v tamkaj pripravljeno pušico. Ker se pa jaz s tem ne strinjam, da bi iz ljudstva na ta način dobival denar, zato tudi pri današnji slovesnosti nisem hotel sodelovati. Sicer mi je dobro znano, da me bodo moji tovariši radi tega mrzeli, pa jaz se zato ne zmenim, temveč se ravnam in postopam tako, kakor mi ukazuje moje prepričanje. — Sploh pa Vam moram povedati,“ nadaljuje župnik, „da me moji tovariši prav nič ne marajo, rekel bi skoraj, da me naravnost sovražijo“. Ko prijatelj temu oporeka, češ, da to ni resnično in da on tega še ni slišal praviti, dasi mnogo zahaja med razne stanove, pravi zopet župnik: „Vse je popolnoma resnično, kar jaz sam najbolje vem. Sovražijo me pa najbolj radi tega, ker sem prijatelj in zagovornik novih šolskih postav, katere so ravnokar stopile v veljavo. Na podlagi novega šolskega zakona se bode ljudstvo dobro izobrazilo, postalo bode bolj zavedno in samosvoje v vsem svojem mišljenju in dejanju, kar je čisto prav in kar mora vsak pošten in odkritosrčen prijatelj ljudstva le prav iz sreča želeči. Ti nazori pa mojim tovarišem prav nič ne ugajajo in že večkrat smo se radi tega med seboj sporekli. Oni namreč trdijo, da jim bolj izobraženo ljudstvo ne bo več tako slepo vdano, kakor jim je sedaj in da bode to neugodno vplivalo tudi na njihove dohodke. Jaz pa zastopam mnenje, da bode duhovnik to, kar mu po pravici gre, tudi potem ravnokakor dobival kakor sedaj. Ker torej jaz novi šolski zakon pri vsaki priliki krepko zagovarjam, zato sem si nakopal nenaklonjenost svojih tovarišev, kateri novemu zakonu niso prijazni in torej tudi mene nič kaj radi ne vidijo v svoji sredini, za kar se pa seveda jaz niti ne zmenim, kakor se tudi nočem nikomur usiljevati. Ostanem pa pri svojem prepričanju, da je novi šolski zakon velika dobrota za ljudstvo, katero bode tako prišlo do večje izomike, koje tako silno potrebuje“. Kako resnične so te besede pravega ljudskega prijatelja, blagega župnika Pirca, pač vidimo še sedaj, ko se na tem zakonu osnovana šola tako strastno napada in to najbolj radi tega, ker so tudi današnji duhovniki z malimi častnimi izjemami še ravno tako nasprotni splošni ljudski izobrazbi, kakor so bili pred več nego 30. leti in to iz ravno tistih sebičnih ozirov in uzrokov, katere so povdarjali tovariši župnika Pirca.

Delovanje učiteljstva z ozirom na socijalnopolitično strujo.

(Predaval pri zborovanji „Savinjskega učiteljskega društva“ Ivan Kramar, učitelj na Vranskem.)

(Konec.)

Svojo službo nastopajoč smo prisegli delovati v smislu državnega šolskega zakona. Ako nočemo biti krivoprisežniki, tedaj tudi zunaj šole ne smemo tega delovanja opustiti, če ravno pridemo s tem v dotiko s politiko. § 26. drž. šol. zakona pravi: „Der Lehrer ist gebunden, sich jedes Missbrauches der Schule und seiner Stellung zu derselben zu politischen, nationalen oder confessionellen Umtrieben zu enthalten“ — in tudi pri prisegi je odstavek, ki reče: „dass der Lehrer weder einer ausländischen, politische Zwecke verfolgenden Gesellschaft weder gegenwärtig angehört, noch einer solchen Gesellschaft in Zukunft angehören werde“. — Tudi z drugega stališča je učitelju odsvetovati, se v obče v politiko spuščati, zakaj ni ga bolj nevhvaležnega in polzkega polja, nego je politično. Socijalnopolitično vprašanje vznemirja dandanes človeštvo sicer bolj, kakor kedaj poprej, in vkljub temu, da so si in si še z rešitvijo v to svrhu zahtevajoče naloge belijo glave najveljavnejši in najgenijalnejši državniki. Razni zgodovinarji so si politiko in socijalizem mislili različno z materialnega in idejnega stališča, a prišli končno vsi do zaključka, da to ni družega, kakor boj različnih narodov, stanov in slojev. Vsak posameznik, ki pride do vlade, izrablja záse vero, pravo, nrvnost, rodbino in dr. Razlaga si vse to tako, kakor je njemu prav in — kakor je proizvajanje potrebnih stvari, tako je potem način družabne uredbe. Vsak poseben način proizvajanja ima torej svoje posebne družabne razmere, svoje posebno umovanje in s tem svojo politiko. Politika pa je, kakor rečeno, nevhvaležna; prepustimo jo pa torej v obče osebam, katere imajo za to delo več časa od nas. Mi učitelji smo tudi s svojim značajem naravnost nasprotni politiki. Mi moramo biti odkriti in vsakemu zavijanju resnice in pravice, medtem, ko pravi politik — hoče, noče, mora — večkrat diplomatično, to je neodkrito, z zavijanjem resnice nastopati, ako hoče doseči pozitivne uspehe. Govoriti pa drugače, kakor misliti in čutiti, je sicer za politika potrebno, a za učitelja bi bilo skrajno nečastno, ker se ne strinja z nauki, katere moramo vcepljati v nežna srca nam izročene mladine. S tem vendar naj ne bode rečeno, da se učitelj za to vprašanje prav nič ne brigaj. Nasprotno, za vsakega olikanega človeka je neobhodno potrebno, da živi s časom in ne zaostane. — F. A. Diesterweg v tem oziru piše: „Keiner ist wirklich und in Wahrheit ein Lehrer, dessen Interesse nicht von den Zuständen und Thätigkeiten auf dem politischen und socialen Gebiete gefesselt wird. Schande und Schmach über den Lehrer, wenn er sich an den grossen Angelegenheiten seiner Nation und den wichtigsten Angelegenheiten seines Heimatlandes nicht theiligt“.

Drugi pedagog pa piše: „Der liebt sein Vaterland nicht, der ehrt seinen Stand nicht, der hier nicht die Partei ergreift für die Schule, gegen ihre Feinde und gegen ihre falschen Freunde“. Po teh besedah torej ni dovolj, da smo prisegli za novo šolo delovati, da smo napredni in svobodomiselní, ampak naša dolžnost je tudi, da resno in z navdušenjem posežemo vmes, kadar se nudi prilika priboriti našemu stanu in šoli boljša bodočnost. Ravno tako je za državo

potrebno, da za njen obstanek vsi davkoplačevalci store svojo državljansko dolžnost. Vsled tega se udeležujmo volitev za občinske in druge zastope tudi mi učitelji, če se gre za potrebno upravo. Pri teh se naslanjamo na stranke, katere so nam in šoli prijazne.

Kakor hitro se pa pokaže, da se ne gre za stvar, temveč za podle osebnosti, tedaj je za naš in šolski ugled najbolje, ako se volitve zdržimo. Pri volitvah dajamo dobre vzglede in sicer s tem, da nastopamo dostojno, trezno in častno. Ne stopajmo v ospredje in ne vrivajmo svojih nazorov drugim, a nasprotno ne bodimo preveč boječi. Če nas kdo n. pr. vpraša za svet, povejmo mu naše mnenje brez ovinov. Če se nam ponudi eden ali drugi mandat, prevzemimo ga, ker ž njim lahko koristimo poleg stvari tudi šoli in stanu. Zastopstvo prevzeti pa je le takim učiteljem, kateri so brez madeža in so tudi zmožni, strogo izpolnovati svoje dolžnosti n z vso vnemo zastopati koristi volilcev. Ugled našega stanu v resnici rase dan za dnevom, ker se je začela uvaževati naša nesebična delavnost za vse lepo, resnično, pravično in koristno. Svitati se je začelo že v najnižjih slojih človeštva in slučaj, da narod poverja najčastnejša zastopstva ravno učiteljem, so sad uvidevanja dobrot novodobne šole. V teh slučajih zahteva naravnost stanovska čast, in korist šole in napredka, da sprejme učitelj to ljudsko zaupanje. To pa kakor rečeno, le tedaj, ako je neomadeževan in čuti v sebi dovolj zmožnosti, izvrševati to nalogo.

V državnem zboru sedi n. pr. sedem poslancev-učiteljev in celo Mac Kinley, bivši predsednik Zjedinjenih držav v Ameriki, bil je nekdanj navaden učitelj. Če prav bi bil učitelj premalo zmožen poslaništvo vestno izpolnovati, a bi isto vkljub temu prevzel, tedaj bi moral svoje neuspehe prikrivati, ljudstvo „farbati“ in zidati na pesek. To se dogaja sicer mnogokrat od drugih, a mi učitelji se varujemo kaj takega, ker je to neopustljiv greh, za katerim pride zaslužen maščevanje prej ali slej. Poleg tega je treba, da si delaven liki čebela. O morebitnih svojih uspehih molči in jih ne obešaj na veliki zvon. Če si pri izvrševanju svojega zastopstva morda primoran udariti malo na diplomatično struno, pomisli, da si kot poslanec v to primoran in ne delaj si vsled tega belih las, misli v takih slučajih praktično, kakor jih misli sto in sto, — da namreč namení posvečujejo sredstva, in — mirna Bosna! Pri vsem tem pa ne pozabi šole in glej posebno na to, da si in ostaneš prestopaje šolski prag le učitelj in učitelj. Opetovano rečeno pa bodo šoli in stanu koristili le isti učitelji-poslanci, zastopniki ali odborniki, kateri so brez madeža, ter zmožni in v resnici delavni, ker so ti posli silno težavni in nevhvaležni. V obče bomo več koristili posredno in neposredno narodu in domovini, če se ostali s tem večjo močjo vržemo na šolo kot tako in omejimo svoje delovanje, kolikor nam časa preostaja, za kulturno povzdigo prebivalstva, za kojega materialno in duševno blagostanje delovati z besedo in dejanjem je naša najsvetejša dolžnost, delovati do tihega groba, do hladne gomile.

Ljubša, kakor slavca petje,
dražja, ko zlató svetá;
lepša, ko cvetic vse cvetje,
je ljubezen bližnjegá, --

Dopisi.

Štajersko.

† **G. Franc Kos**, učitelj v Št. Lenartu v Slov. Goricah je preminul dne 12. prosinca t. l. na kliniki v Gradcu.

Rojen je bil 27. sušca 1868 v Vojniku, kjer je obiskoval ljudsko šolo. V Celju je dovršil meščansko šolo, od koder se je podal v mariborsko učiteljsko šolo. L. 1888., 2. julija, je maturiral; po tej skušnji je takoj nastopil službo v Svičini. Tu je prav marljivo deloval za blagor mladine do 31. sušca 1891. Od tedaj je služboval v Št. Lenartu v Slov. Gor. do listopada 1895. l. Med tem časom se je tudi marljivo pripravljaj na sposobni izpit, katerega je dostal 1894. l. Kmalu potem si je izbral družico, katera mu je pa v 3. letu umrla na sušici. L. 1895. je dobil def. učiteljsko mesto pri Sv. Antonu v Sl. Gor. in šele sedaj je začel prosteje dihati in nekaj boljše živati trdo prisluženo izboljšano plačilo. L. 1898. je prišel na enako mesto II. plač. razreda v Št. Lenartu, kjer je vestno in neutrudljivo deloval za pouk in vzgojo mu izročene mladine, koje ljubezen je tudi v obče užival.

Tukaj se mu je res nekaj časa dobro godilo. Pa sreča je opoteča. Namesto krepkega zdravja se mu prisadi jetrnica in naposled škrlatica in še druge bolezni, ki so mu razjedale njegovo malo, a krepko vojaško telo. Po meseca listopada l. l. vršečem se okr. uč. zborovanju v Št. Lenartu se je odločil, podati se na kliniko. Ker je vžival že I. starostno doklado od 1. aprila 1900 je tudi kot samec še precej lahko shajal, pa le zdravila so mu veliko odvzela. Kakor je sam pravil, trpel je na 4 raznih boleznih, a vkljub vsem tem morilkam je vedno upal in pričakoval do konca življenja popolnega okrevanja rekoč: „Kaj še, to me pa ne bode še spravilo“.

Kot učitelj in vzgojitelj mladini je bil izboren in vesten, kot tovariš blag in ljubezniv.

Bodi mu lahka tuja zemlja!

Iz Središča. (Učiteljski večeri.) Tukajšnje učiteljsko društvo se je letošnje zimo tesneje združilo ter zasnovalo že dne 7. januarja takozvane „učiteljske večere“, katerih se udeležuje vse učiteljsko naše šestrazrednice z g. katehetom vred ter kot častna gosta dva udeležnika kraj. šolskega sveta, g. I. Kočvar kot načelnik ter g. M. Robič kot krajni šolski ogleda; oba gospoda sta zajedno tudi udeležnika kraj. šolskega sveta ormoškega.

Marsikaj koristnega in važnega se pogovori na neprijeten način v prilogi tukajšnjemu lokalnemu šolstvu pri teh sestankih, katerih so se vršili dosedaj že trije. V razgovor sta prišli dosedaj že dve vprašanji in sicer: „O poletnih šolskih olajšavah za trg Središče in okolico“ (poročevalec učitelj A. Kosi) in „O šolskih izletih s posebnim ozirom na tukajšnje krajevne razmere“ (poročevalec nadučitelj P. Unger). Obe razpravi sta vzbudili v navzočih živahno debato, katere so se udeležili skoro vsi navzoči ter s tem pokazali, da jim je mar povzdige šolstva v našem kraju.

Razno. Nadučitelj v N ima naročena lista „Slovenski Učitelj“ in mariborski „fihpos“ („Naš dom“), da bi se ne zameril prečastiti, šoli in učiteljskemu po njegovem neomahljivem prepričanju tako vrlo naklonjeni duhovščini. Prosinca meseca je bila seja krajnega šolskega sveta, in ker je voznik pripeljal celih 10 sežnjev drv premalo, ki so pa zaračunjena in plačana, ni hotel nadučitelj računa podpisati. Kmetje so bili razburjeni, da jim upa ta „sirotica“, kakor ga je eden

imenoval, radi njegove boječnosti in priliznjenosti, oporekati. Šoli in učiteljstvu tako vrlo prijazni kaplan je potegnil s kmeti in bil je „mords-škandal“. Gospod tovariš, kako da Vas je pustil Vaš „prijatelj“ kaplan na cedilu? Prav se zgodi takim „siroticam“, da se jim njih „prijatelji“ pokažejo v pravi luči in jih malo pogladijo in pobožajo za njih tlako.

Lani sta umrla v Mariboru dva kanonika. Eden je bil velik dobrotnik učeče se mladine. Marsikateri deklici pri čast. šol. sestrah in marsikateremu dijaku je segel pod ramo, zato pa tudi ni bilo tisočakov v njegovi zapuščini. Slava torej njegovemu spominu! Drugi je zapustil 40.000 gld. gotovega denarja; nikdar ni bil radodaren, torej je toliko nagrabil in zapustil je vse — mrtvi roki. Njegov brat, ubog kočar, mu je bil dolžan 800 gld. Milostno mu je pustil obresti, a glavnico je moral dati mrtvi roki. Ali ni to krščanska ljubezen na katoliški podlagi?

Ormoški „purgerji“ na Štajerskem so hoteli imeti svojo nemško šolo — dobili so jo. Prej je bila utrakvistična za okolico in za mesto. Toli zaželjene urgermanske šole sledovi se že kažejo. „Purgerji“ zdihujejo: „Ja, wo werden denn jetzt unsere Kinder „bindiš“ lernen?“ Doma govorimo nemški in v šoli je vse nemški, in mi ja potrebujemo „bindiš“. Glej ga kleka! Ti preklicani, zaničevani, manjvredni „bindiš“, da si tako potreben! — To si naj zapomni jo vsi nemškutarji po Slovenskem, ki silijo le v nemške šole! „Čegar kruh jedo, tega pesem pojo“, pravi pregovor.

Slov. časopisi so že označili kakšna je knjiga, ki jo je spisal Nemec Eduard Meierl, namreč: „Präparationen zur unterrichtlichen Behandlung des Heimatlandes Steiermark“ (cena 3-80 K). V tej knjigi mrgoli vse polno psovok zoper Slovence. „Die Slovenen sind ein Volk von Mägden und Holzknechten. Sie sprechen noch immer eine uns (Nemcem) unverständliche Sprache. Sie essen nur Haiden- und Türkenstertz...“ To so nekatere cvetke iz te knjige. Pa vkljub temu, da je bila vsa slovenska javnost ogorčena zoper to knjigo, jo je štajerski dež. šol. svet z odlokom z dne 3. oktobra 1901, št. 7198 priporočil vsem učiteljem in učiteljskim knjižnicam v nakup. Okrajni šol. sveti so poslali ta odlok šol. vodstvom tudi v slovenskem delu Štajerske. Ali deželni in okrajni šolski sveti knjige niso pregledali preden so jo priporočili — potem je to malomarnost — ako so pa vedeli za vsebino — potem pa je to provokacija slovenskega učiteljstva in zasmehovanje vsega slovenskega naroda. — Merodajne kroge, posebno pa še slovenske okrajne šol. svete in učiteljske zastopnike v okrajnih šol. svetih, slov. časopisje in tudi naše poslance pozivljemo, da store energične korake v obrambo slovenskega učiteljstva in vsega naroda, da se ne bode celo uradnim potom zasmehovalo in provociralo na tako grd način. — Da Slovenci še nismo dospeli na „višek“ nemške „kulture“ in da še ne govorimo Nemcem razumljive govorice, so zakrivili le žganjci, s katerimi se izključno hranimo. Najdeno je torej — hvala Bogu — sredstvo, ki nas obvaruje potujčenja.

Goriško.

Goriškemu učiteljstvu! Dejstvo, katero opazujem, mi daje povod, opozoriti cenjene tovariše goriške dežele na deželno postavu z dne 6. oktobra 1900 dež. zak. št. 26, katera je stopila v veljavo z dnem 1. januarjem 1901, oziroma na postavu z dne 21. decembra 1901 št. 44 dež. zak., stopivša v veljavo 1. januarja 1902.

V smislu § 5 omenjenih postav pritiče vsakemu učitelju, kateri je z dobrim uspehom nepretrgano služboval, bodisi provizorično ali definitivno po pretečenih petih letih 10% povišek. (Po prejšnjih postavah določala se je petletnina po dovršenih petih letih definitivnega službovanja.

Člen II. te nove postav pa določa, da službeni poviški (petletnine), kateri so bili podeljeni pred veljavo tega zakona, torej pred 1. januarjem 1901 ostanejo nespremenjeni. Vendar pa oni, ki dozore pozneje, se imajo odmeriti po novem zakonu.

Ker je pa znano, da mora vsak posamezni učitelj prositi za kvinkvenijo in da bo vsakdo vedel pravočasno oglašiti se za njo, naj dostavim v boljše sporazumljenje sledeča izgleda:

Tovariš A dobil je spričevalo zrelosti (mature) dne 15. julija 1898. Dne 1. septembra istega leta je nastopil provizorično službovanje v N. V letu 1901. napravil je izpit usposobljenosti in bil dne 25. oktobra istega leta definitivno imenovan. Služboval je nepretrgano in v zadovoljstvo predstojnikom. Torej pritiče mu prva petletnina z dnem 1. oktobrom leta 1903., ker do takrat preteče pet let njegovega učiteljevanja.

Tudi, ko bi ta tovariš ne delal izpita usposobljenosti, ima vendar pravico zahtevati prvo petletnino v smislu § 5 prej navedenih postav.

Tovariš B dobil je tretjo petletnino 1. marca 1900 (po starem zakonu) zato, ker je istega dne poteklo 15 let, odkar definitivno službuje. Učiteljevati pa je začel že dne 1. novembra 1881. Bil je tedaj dne 1. novembra 1901 že 20 službenih let. Čeprav so bila prva njegova 4 leta provizorna, pritiče mu četrta petletnina od dne 1. decembra 1901 dalje.

Iz tega sledi: Kadar dozori komu 5, 10, 15, 20, 25 ali 30 let službe, bodisi provizorne ali stalne, oglasi naj se za petletnino.

Le čudim se, da mnogi tovariši te ugodnosti ne poznajo in se je ne poslužujejo. Je pač malenkostna in skoro nevredna, da bi jo zabilježili v kroniko kot priboljšek, ker izboljšanje gmotnega našega stanja ostane še vedno neresena naloga.

J. Štr.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

„Jubilejska samopomoč!“ Razposlal sem začetkom svečana poštne položnice v svrhu vplačila letnine za rezervni zaklad.

Tisti člani, ki niso še vplačali, naj to čim preje storé, da bode red v društvenih knjigah.

Ig pod Ljubljano, 1. marca 1902.

Fran Ks. Trošt, t. č. predsednik.

Štajersko.

Učiteljsko društvo ormoškega okraja bo zborovalo dne 6. marca t. l. ob 1/2 11. uri predpoldne v ormoški slovenski šoli po sledečem sporedu: 1. Pesem: „Domovina“, moški zbor. (Mohorjeva pesmarica, II. zv. 1. št. 2. Zapisnik zadnjega občnega zbora. 3. Dopisi. 4. „Učenčeve slabosti — življenja slabe lastnosti“; podava g. Ad. Rosina. 5. Razgovor o člankih, zadevajočih „Lehrerbund“. 6. Slučajnosti.

Eno uro pred zborovanjem je pevska vaja za moške ravnotam. Peveci naj prinesejo II. zvezek Mohorjeve pesmarice seboj.

K obilni vdeležbi vabi najvljudneje

odbor.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj imelo boče v četrtek, dne 6. sušca 1902 dopoldne ob 1/2 11. uri v okoliški šoli svoje redno zborovanje po sledečem sporedu: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Društvene zadeve. 4. Predavanje: „Naš šolski, pokojninski in zakon o učiteljskih plačah v primeri z dotičnimi najnovejšimi zakoni nekaterih drugih dežel“. (Poročevalec g. Fr. Podobnik). 5. Slučajnosti.

Na polnoštevilno udeležbo vljudo vabi

Fr. Šorn, t. č. predsednik.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj je zborovalo dne 6. svečana t. l. ob 1/2 11. uri dopoldne v okoliški šoli ptujski. Udeležba je bila vsled slabe poti zelo mala, vendar za sklepčnost nas je bilo dovolj.

Po običajnem pozdravu nam g. predsednik predstavi gosta g. tovariša Jos. Kokl-a iz Studenic. — Zapisnik zadnjega zborovanja je bil odobren. — Nato se prebere dopis „Lehrerbunda“, s katerim ta potrjuje, da je sprejel letno udnino. — Sedaj je pa nadaljeval tovariš Pesek svoje zanimivo predavanje o „Darvinizmu in vzgoji“ jako obširno in temeljito. Dokazal nam je, kako velikega pomena je „Darvinizem“ za vzgojo.* Vsi smo mu z zanimanjem sledili. Gosp. predsednik se mu v imenu društva prav toplo zahvali za predavanje, s katerim je imel gotovo mnogo truda. S tem predavanjem, ki je trajalo skoro 1 uro, se je zborovanje zaključilo. — Na svidenje torej prihodnjič!

Prošnja. Dne 1. malega travna 1899 umrl je v bolnišnici usmiljenih bratov v Gradcu tovariš Alojzij Krivec, takrat učitelj na Hajdini pri Ptuj, in bil na centralnem pokopališču graškem pokopan. Mala zapuščina njegova niti ni zadoščala, da bi se bili poravnali pogrebni stroški, katere poplačuje v obrokih pokojnikov, v Gradcu živeči brat — rokodelec, kateremu se je pa tudi dokaj boriti za vsakdanji kruh. Ni se mogla torej izpolniti pokojnikova vroča želja, naj bi se mu postavil stanu primeren kamenit nagroben spomenik. Samo lesen in črno popleskan križec kaže, kje počiva od zemskega truda in spi večno spanje učitelj-trpin. A borni ta spomenik ne boče mogel dalje časa kljubovati vremenskim nezgodam in boče kmalu strohnul. Zategadelj je podpisano učiteljsko društvo pri svojem zborovanju dne 5. grudna 1901 sklenilo skrbeti za to, da se postavi pokojniku, kateremu ni bilo dano, da bi počival v zemlji domači, katero je iskreno ljubil, na tujih tleh učiteljskemu stanu dostojen, kamenit nagrobni spomenik in poverilo tovariša g. Fr. Podobnik-a, nadučitelja na Hajdini, s pobiranjem dotičnih prispevkov. Podpisano učiteljsko društvo se torej obrača do vseh učiteljskih društev, častitih gospic tovarišic, gospodov tovarišev ter drugih prijateljev in znancev pokojnikovih na Sp. Štajerskem z vljudo prošnjo, naj blagovolijo prispevati, da se pokojnemu tovarišu v kratkem postavi primeren nagrobni spomenik. — Prispevki blagovolijo naj se pošiljati g. Fr. Podobnik-u, nadučitelju na Hajdini pri Ptuj, kateri boče vse prispevke in imena darovateljev svojedobno objavil v „Učit. Tovarišu“ in „Domovini“.

Vsak, tudi najmanjši znesek se hvaležno sprejme.

Sv. Lovrenc na Drav. polju, dne 22. svečana 1902.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj.

Fr. Šorn, t. č. predsednik. Alojzij Bučar, t. č. tajnik.

Književnost in umetnost.

„Popotnik“. Pedagoški in znanstven list. Štev. 2. Vsebina: 1. Jožef Klemenčič: Preosnova naših ljudskih šol. 2. A. Schreiner: Analiza duševnega obzorja otroškega in dušeslovni proces učenja. 3. Dr. Jos. Tominšek: Načrt za knjižnične kataloge. 4. Dr. Fr. Ilešič: Še enkrat „1“. 5. Ivan Ivanovič: Šolstvo v tujini. 6. Iv. Šega: Pedagoški utrinki. 7. Književno poročilo. 8. Razgled. Listek 61. — Pedagoški paberki 62. — Kronika.

*) Naj bi se taka predavanja objavila v naših listih.

Ured.

Vestnik.

Učiteljski konvikt. G. Koželj Gregor, učitelj v Št. Gotardu, 2 K.

Osebnosti. Stalno nameščene na sedanjih svojih mestih so bile gospodične: Leontina Murgel v Srednji vasi, Marija Benedek v Rovtahu, Ana Tomec v Trziču in Marija Gantar v Čatežu, dalje gg. Alojzij Novak na Bledu, Martin Tratnik v Godoviču in Ivan Žen v Starem trgu. G. Fr. Kozjak, učitelj v Borovnici, je dobil službo na štirirazrednici v Toplicah — Zagorju.

Podporno društvo za uboge gojence na c. kr. učiteljsku v Ljubljani je imelo svoj občni zbor dne 16. m. m. v konferenčni sobi c. kr. učiteljskega. Predsednik g. ravnatelj F. Levec je najprej toplo zahvalil vse dobrotnike in podpornike, zlasti kranjsko hranilnico in deželni zbor kranjski, ki sta društvu v preteklem letu naklonila znatno podporo. Izrekel je posebno zahvalo tudi upokojenemu c. kr. vadničnemu učitelju Fr. Gerkmanu za ves njegov trud, ki ga je imel za društvo. Število udov in podpornikov je 71. Vsi dohodki znašajo v preteklem letu 976 K in 60 h, stroški pa 770 K 28 h, torej je prebitka 206 K 28 h. Vsega društvenega premoženja je 6600 K v vrednostnih papirjih in 206 K 66 h v gotovih novcih, torej skupaj 6806 K 66 h. V odbor so bili izvoljeni ravnatelj Levec kot predsednik pr. J. Vodeb kot blagajnik, vadnični učitelj J. Verbič kot tajnik, prof. A. Kržič in stolni dekan kanonik Zamejcek kot odbornika.

Podporno društvo za uboge gojenke na c. kr. ženskem učiteljsku, ki je zborovalo nekoliko pozneje, ima 66 udov in društvenega premoženja 2990 K 28 h. Za podporo se je izdalo lani 204 K 12 h. Na predsednikov predlog se je izrekla zahvala kranjski hranilnici, na predlog prof. Vodeba pa društveni blagajničarki gospodični c. kr. vadnični učiteljici M. Schulz. V odbor so bili izvoljeni ravnatelj Fr. Levec, prof. V. Hallada, prof. Vodeb, katehet L. Smolnikar, gospa c. kr. otr. vrtnarica Josin in gospodični c. kr. vadnični učiteljici M. Fröhlich in M. Schulz.

Zahvala. Slavna kranjska hranilnica blagovolila je podeliti za ureditev tukajšnjega šolskega vrta podporo 120 K. Za ta velikodušen dar izreka ji podpisano šol. vodstvo najtoplejšo zahvalo. — Vodstvo ljudske šole v Orehovici, dne 23. februarja 1902.

Druga državna gimnazija je imela za sklep prvega poletja v Uršulinski cerkvi peto mašo. Gimnazija ima 6 šol, v prvi in drugi šoli po 2 razreda, v vseh 8 razredih 310 dijakov. Vsi so Slovenci. Učni uspeh v posameznih razredih: I. a razredu ima 1 odliko, 38 prvi red, 12 drugi, 2 tretji red, skupaj 53 učencev; v I. b imata 2 odliko, 34 prvi, 3 drugi, 2 tretji red, skupaj 41 učencev; v II. a ima 1 odliko, 18 prvi in 10 drugi red, skupaj 29 učencev; v II. b ima 1 odliko, 17 prvi, 10 drugi in 1 tretji red, skupaj 30 učencev; v III. ima 1 odliko, 35 prvi in 9 drugi red, skupaj 45 učencev; v IV. razredu jih ima 31 prvi, 14 drugi in 1 tretji red, skupaj 46 učencev; v V. razredu je 32 prvih redov, 8 drugih redov, skupaj 40 učencev; v VI. razredu je 5 odličnjakov in 21 učencev s prvim redom, skupaj 26 učencev.

C. kr. višja realna v Ljubljani. Uspehi v I. semestru 1901/2 so naslednji: Od 483 klasificiranih učencev je prejelo prvi red z odliko 22, prvi red 329 učencev; dvojek je 117, trojk 11, neizprašani so ostali 3 učenci. V procentih je torej dovršilo prvi tečaj z dobrim uspehom 72,8%; drugim se je ponesrečilo.

Slovanska pisarna v Parizu. Francozi se čedalje bolj zanimajo za slovansko vprašanje. Francosko časopisje je bilo doslej jako slabo poučeno o slovanskih odnosajih, ker so poročila na Francosko prihajala po raznih ovinkih. Sedaj so osnovali v Parizu „Slovansko pisarno“ (Slovanska kancelar), ki dopisuje s slovanskimi listi, izdaja potopise po slovanskih deželah, prevaja iz slovanskih jezikov na francosko in obratno; ta pisarna posreduje tudi v trgovskih vprašanjih. Naslov voditelja te pisarne je: J. J. Hoffman de Kratky, directeur de l' „Agence Slave“, Rue d' Argenteuil 16.

Dr. Emil Holub, znani historijski raziskovalec, je umrl 54 let star. Pokojnik je obdaroval poleg mnogih šol, tudi „Slovenski šolski muzej“ s prav lepo zbirko. Blag mu spomin!

Muzejsko društvo za Kranjsko je imelo m. m. občni zbor. Kakor posnamemo iz tajnikovega poročila, ima društvo 197 članov ter stoji v literarni zvezi z različnimi društvi, od katerih je došlo v zameno 245 knjig, ki po pravilih postanejo last deželnega muzeja. Dohodkov je imelo društvo v pretečenem letu 3599 kron, blagajničnega prebitka pa 49 kron. Subvencije so društvu naklonili: deželni zbor kranjski 800 K, naučno ministrstvo 400 K, kranjska hranilnica 500 K in dunajska akademija znanosti 220 K. Vsem se je izrekla zahvala občenega zbora. Pregledovalcema društvenih računov sta bila zopet izvoljena gg.: župnik Vrhovnik in dež. tajnik Pfeiffer. Končno je društveni načelnik ravnatelj Senekovič še naznanil, da ostane uredništvo društvenih publikacij tudi za tekoče leto v istih rokah, da bode torej „Izvestja“ uredoval dekan Koblar, nemške „Mittheilungen“ pa prof. dr. Gratzy pl. Wardengg.

Veren, a ne klerikalen. Dunajski listi poročajo: Nedavno je z nadvojvodo Reinerjem govoril visok cerkven dostojanstvenik o sedanjih klerikalnih političnih struji in vprašal nadvojvodo, ali se s to strujo strinja. Nadvojvoda je dejal: „Preveč veren sem, da bi mogel postati kdaj klerikalen!“

Gledališče za otroke. Mestni svet v Berlinu je dovolil znatno vsoto za otroške predstave v gledališču, katerih bi se naj udeležili redoma vsi otroci berlinskih šol brezplačno.

Si li prestar za učenje? Kato, slavni rimski državnik se je v svojem 80 letu začel učiti grškega jezika. Sokrates se je v pozni starosti vabil igrati na muzikalne instrumente. Plutarh se je učil latinščine od sedemdesetega do osemdesetega leta. Franklin se je pričel učiti filozofije, ko je dopolnil svoje petdeseto leto. Ludovico Monaldesco je spisal „memoire“ svojega življenja v visoki starosti 115 let. Ogilby, prestavljavec Homerja in Vergilija ni znal ne grškega ne latinskega jezika do svojega petdesetega leta. Boccaccio je bil že 35 let star, ne da bi se bavil z literaturo in je vendar postal eden največjih mojstrov toskanske šole poleg Danteja in Petrarke. Sir Henry Spellman v svojem dvajsetem letu še brati ni znal, a se je potem poprijel učenja in postal eden najslavnejših učenjakov angleških. Tako bi lahko navedli tisoče izglede, ki so se še le v poznejši starosti začeli učiti, pa so vendar le dosegli velike uspehe in zavzemajo častno mesto v človeški zgodovini. Samo lenuhi pravijo: „jaz sem prestar za učenje“.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 253.

Kranjsko.

Na štirirazredni ljudski šoli v Senožečah je eno učno mesto z moško učno osebo stalno popolniti. Prošnje so predpisanim potom vlagati semkaj do dne 20. marca 1902.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojni, dne 19. februarja 1902.

Št. 280.

Na trirazredni ljudski šoli v Borovnici je stalno oddati s pričetkom šolskega leta 1902/3 učno mesto s postavnimi prejemki. Prednost pri oddaji te službe bode imela ženska učna moč.

Prošnje je poslati pravilno opremljene po postavnem potu tukajšnjemu uradu do 24. marca 1902.

C. kr. okrajni šolski svet, Ljubljana, dne 17. februarja 1902.

Št. 720.

Na petrazredni c. kr. rudniški ljudski šoli v Idriji je stalno popolniti mesto učitelja z dohodki IV. plačilnega razreda idrijskega učnega osebja t. j. z letno plačo 1000 kron, aktivitetno doklado letnih 200 kron in s pravico do 6 petletnic po 100 kron.

Prosilci naj lastnoročno pisane prošnje z dokazom učne sposobnosti za ljudske šole z nemškim in slovenskim učnim jezikom predpisanim službenim potom

do 15. sušca 1902.

pri podpisnem c. kr. rudniškem ravnateljstvu uložiti.

C. kr. rudniško ravnateljstvo v Idriji, dne 16. svečana 1902.

Št. 25, 66.

K B

Štajersko.

Na dvorazrednih ljudskih šolah na Bučah in v Pišecah je stalno popolniti učiteljska mesta z dohodki III. plačilnega razreda.

Prošnje za te službe je vlagati po službenem potu pri krajnem šolskem svetu na Bučah oziroma v Pišecah do 10. sušca 1902.

Okrajni šolski svet Kozje in Brežice, 11. svečana 1902.

Gospodarski program.

Naslednje tvrdke darujejo od iztržka, oziroma dobička, ki jim ga da zaslužiti učiteljstvo, dogovorjene odstotke v prid učiteljskemu konviktu. Vsakdo (vsaktera) pa blagovoli zahtevati, da se vsaka vsota, ki jo odjemalec izplača, zabeleži v prid konviktu.

1. **Jos. Petrič** — zaloga raznovrstnih šolskih zvezkov, peres z napisom: „Učiteljski konvikt“ in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani, sv. Petra cesta št. 6.
2. **Knjigotržnica Ig. pl. Kleinmayr & F. Bamberg** v Ljubljani, Kongresni trg.
3. **Národna tiskarna** v Ljubljani, Kongresni trg.
4. **Šeberjeva tiskarna** v Postojini, zaloga uradnih spisov itd.
5. **Gričar & Mejač**, trgovina z narejenimi oblekami za dame in gospode v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
6. **Fran Ksav. Souvan**, trgovina z manufakturnim blagom v Ljubljani.
7. **Fran Kraigher**, krojaški mojster v Ljubljani, Kongresni trg.
8. **Anton Krejči**, zaloga moških in ženskih klobukov v Wolfovih ulicah v Ljubljani.
9. **J. Soklič**, trgovina s klobuki v Ljubljani, Pod trančo.
10. **Filip Fajdiga**, mizar in trgovina s pohištvo v Prešernovih ulicah št. 50 nasproti novi pošti v Ljubljani.
11. **B. Schmeltzer**, zaloga stolov, Šelenburgove ulice v Ljubljani.
12. **Ivan Bonač**, zaloga šolskih knjig, svinčnikov družbe sv. Cirila in Metoda in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani.
13. **Banka „Slavija“** v Pragi — glavno zastopstvo za slovenske dežele v Ljubljani — vzajemno zavarovalno društvo, podpira učiteljski konvikt in daje od učiteljskih zavarovanj provizijo „Zavezi slovenskih učiteljskih društev“.

Zavedno učiteljstvo prosimo, da po geslu „Svoji k svojim!“ podpira v prvi vrsti te tvrdke.

† Dragotin Jesenko-Doksov.

Učitelji imamo navado, da pišemo v svojih listih nekrologe navadno le o učiteljih. Danes mi bodi dovoljena izjema. Dragotin Jesenko, ki se je podpisaval pod svoje literarne izdelke s pesniškim imenom „T. Doksov“, ni bil član našega stanu. A mnogo je občeval z učitelji, večkrat kaj napisal za naše liste, se zanimal za naše gibanje in bil spričo „sijajnih“ svojih razmer v bližnjem sorodstvu z našim blestečim materialnim položajem...

Z Jesenkovo smrtjo se je skrčilo za eno čutečo dušo število tistega prevesnega dela človeštva, ki komaj prenaša na šibkih ramah grenko težo in težko grenkost bednih svojih dni. Pot njegovega življenja ga je vodila med skalovjem in trnjem brez vonjajočih rož ob potu, brez vabljive klopice v hladnem zavetju, kamor bi položil šibko svoje telo k udobnemu počitku. Pred njegovimi odkritosrčnimi očmi se je širila neizmerna puščava, ki se je razgrinjala v nedoglednost in brezkončnost — posipana črezinčrez z morečimi skrbmi, brez žuborečega studenca, kjer bi se mogel napiti moči in energije.

Z naglimi koraki, s sklonjeno glavo in z rokami, na hrbtu sklenjenimi, je drvil v negotovost svoje negotove bodočnosti, za svojo osebo brez želja, potrta in resigniran. A če se je slučajno, nehoté in nevedé ozrl nazaj, tja, koder spi naša zlata mladost v vsem svojem blesku, v vsi svoji čudoviti lepoti, v vsi svoji deviški čarobnosti, v vsi svoji poetiški vablljivosti, v vsem svojem kraljevskem bogastvu — takrat je splašen krenil od spominov nazaj, zakaj Dragotin Jesenko ni imel mladosti!

A nad njim, visoko nad skalovjem in trnjem in puščavo so tkali solnčni prameni v neopisni krasoti veličastno kupolo, poveznjeno v demokratični pravičnosti nad njegovo ubožno domače ognjišče. In kadar mu je vzplavalo oko tjakaj gor, takrat mu je bilo mehko in dobro pri duši, zakaj njegovo srce, skrivajoč na svojem dnu kot nedotakljiv kapital pobožnost in vdanost, je našlo v neizrazni krasoti prirodne popolnosti in nehlinjene prijaznosti, v nje čudovito izraženi mogočnosti, ki se ji nesiljeno klanja človeški duh, uteho in mir — pa bodisi tudi samo za hip.

A ob njem, blizu ob skalovju in trnju in puščavi se je ščepirila puhlost in prešernost, brezsrčnost in krivica, moč predsodkov in umazani uspehi klečeplaštva, veljava denarja in stanu, imena in rodu. Ves svet, nakičen z dekoracijami, ki so plačilo upognjenim hrbtom in zdrsanim kolenom, umoru prepričanja in individualnosti, se je svetil v vabljivi luči tik ob njegovem trnjevem poti, a zanj brez magične sile, brez pozitivno učinkujočega vtiska. Samo kadar mu je vzplavalo oko iz dolgočasne vsakdanjosti tjakaj v stran, takrat mu je bilo hudo in grenko pri duši, in njegovo slabo razpoloženje karakterizujoči, ironiški usmev mu je pretvoril prikupno lice v satirično masko, in zlog za zlogom, s čudnim, bolnim poudarkom mu je sikal izmed zob Prešernov verz: „Saj človek toliko velja, kar plača!“ . . .

In ves njegov notranji svet, sezidan na idealih (in že zaraditega zapisan smrti), se mu je zazibal v neutolažljivem hrepenenju po nečem, kar bi ga omamilo, v njem zamorilo pekočo bol in za trenutek pomirilo razburkane valove v njegovih prsih ter jih zaklelo v omotično spanje. Takrat je krenil v gostilnico, in takrat so ga videli — vsi! „Jesenko zopet pije!“ so kričali postopači po ulicah in filistrski pivci po gostilniških kotih. Sami so se nalivali z vinom, a vsi vprek so kričali: „Jesenko zopet pije!“ — Takrat so ga videli vsi. Kadar je sedel v pisarnici, eden izmed najboljših in najvestnejših delavcev svojega gospoda; kadar je ždel doma v svojem skromnem, z lastnimi žulji znešenem gnezdu ter nadaljeval pisarniško delo, ali prevajal dolgočasna libreta in pisal feljtone za beraški zaslužek, kadar si je podpiral glavo, ki so mu jo skrbi pritiskale na mizni rob; kadar je posajal v očetovski ljubezni otroka za otrokom na koleno in ga prižemal k sebi bliže in bliže, prav blizu srca; kadar je pisal pesmi in se navduševal za slovensko leposlovje, za naš kulturni in gmotni napredek v družbi redkih prijateljev; kadar si je preganjal v obup ga tirajoče misli z leposlovnim ali znastvenim berivom, dozorelim na domačem ali tujem književnem polju; kadar je bil v svojem srcu miren, znancem dober, prijateljem zvest, višjim pokoren, nižjim vdanoprijazen; kadar je bil v svojih načrtih velik, v svojih namenih plemenit, v svoji duši čist in blag — takrat ga ni videl nihče!

In to ga je bolelo. V začetku ga je bolelo silno in nezno, a čedalje manj in manj. Naposled mu je bilo vse enako. Čutil se je prikovanega na svoje ubožstvo, zakletega v bedo, ki se mu je zdela usojena. Nad njim se je zgrinjala neusmiljenost trde sedanjosti in ga pritiskala niže in niže k

tлом. Časih je bil že prav blizu tal, da se zaduši v umazanem, dušecem prahu. Pa je bil še vedno tih in potrpežljiv. Upiral se je z vsemi silami — ne zaradi sebe, zaradi svoje družine. Misel nanjo ga je vzravala pokonci, da se je premagal, dušil v sebi veliko svojo silo, hrepenečo po svobodi, po čistem, zdravem zraku, ki veje nad šumečimi gozdi v svobodnih dihih, da je uklepal v jarem pokorščine svojo voljo in svojo željo po drugem ovzdušju . . . Bil je tih in potrpežljiv kot žival pred plugom, ki orje, da sejejo in žanjejo tisti, ki ji bičajo hrbet.

Jesenko, ki je živel za svoje, je miril in stiskal usta Jesenku, ki je živel v njem. A vselej ni mogel. Njegova notranja moč je časih prekipela in stopila čez meje, je premagala njegovo voljo in stopila na dan v vsem svojem moštvu, brezobzirno, brez najmanjšega respekta. In njegova beseda, izvirajoča prav iz globočin njegove duše, iztisnjena iz nje s silo, je bila resnična, a ostra in trpka, ki je zadela v živo. Dozorela je v boju za obstanek, v jasnem razumevanju obkrožujočih ga lastnih razmer, zrcalo njegove ognjevitosti notranjosti, ki jo je skrivala svetlu njegova pohlevna in preprosta zunanjsčina. Bil je časih kakor ognjenik, ki bruhne iz sebe, kadar dokipi zemlje ognjeno osrčje . . .

Nič ni bilo Jesenku svetejšega kot resnica, nič mu ni bilo gabnejšega kot laž, pretvara in oholost.

Ljudje, ki ga niso poznali, so me svarili pred njim in me trgali od njega. Ti grdi ljudje! A jaz sem vedel, da mu je treba prijatelja, ki se lahko nasloni nanj, kadar završi nevihta nad njegovo glavo. Grdi ljudje, slabejši od njega, so se odmikali, kadar sva prišla skupaj kamorkoli. Čim bolj so šli od njega, tem bliže sem prihajal k njemu. In lep je bil tisti košček pota, ki sva ga hodila skupno . . . Kakor v sanjah, ko se odtrga človek od umazane vsakdanjosti in plava v rožnatih, s solncem obrobjenih oblakih in gleda pod seboj zemljo, vso kopajočo se v zlati luči, vso plavajočo v blaženstvu, vso obsipano z milijardami belih lilij in rdečih rož in zelenega rožmarina, vso očiščeno blatnih peg in krvavih madežev — tako lep je bil tisti košček pota, ki sva ga hodila skupno . . .

Sanjala sva in presanjala mnogo lepih ur . . .

Seznanil sem se z njim približno pred osmimi leti „Pri Kamničanu“ na Dolenjski cesti. Od takrat ni bilo skoro dneva, da bi se ne sešla. Ko sem se odpravljal lansko jesen zopet na Dunaj, sva se videla zadnjikrat. Spremil me je še na kolodvor, in niti jaz in niti on si nisva mislila, da je to najino poslednje slovo. Mogoče si je mislil to — on! Kakor da ima pisano zagotovilo, s takšno gotovostjo mi je večkrat zatrjeval, da ne bo več dolgo. Življenje ga je bilo že popolnoma potrla, in trdne volje ni bilo več v njem. Zdel se mi je enak svojem pokojnemu prijatelju, pesniku Franu Gestrinu, ki si je kopal z levico grob, a z desnico pisal čudovito „Balado o prepelici“.

Vrhutega je Jesenko vedno tožil o srčni napaki, ki ga bo nemara tako naglo pobrala kakor je njegovo mater.

Njegova mati!

Jesenko ni bil sentimentalni človek, a ob spominu na svojo mater je zapal globoki žalosti. Saj je bila — kakor je pravil — njegova mati edino bitje, ki ga je ljubilo z vsem svojim srcem. Materina ljubezen je delila z edincem svoje bogato ubožstvo, delila ga tako, da je nji ostalo ubožstvo, a sinu bogastvo. Rodila ga je dne 11. velikega srpana l. 1864. v deželni bolnici v Ljubljani. Očeta ni sin nikoli poznal, celo njegovo ime mu je ostalo neznano. In nedolžni otrok je

moral trpeti za greh drugih. Že v zgodnji mladosti je bila odločena njegova usoda. Mati je hotela sina spraviti v varno zavetje, kjer bi mu ne bilo treba stradati vsaj kruha. In zato je potrkala nekega dne uboga žena s slabotnim, drobnim in bledim sinkom ob strani na vrata nekega ljubljanskega sirotišča in je tamkaj prosila z objokanimi očmi in s tresočim glasom, naj se usmilijo nedolžne stvarce. A tam so ji rekli, da nimajo prostora za nezakonskega otroka . . .

In tako so vrgli mladega Dragotina kot negodno ptico na cesto, in tako je bil vržen prvič trdemu življenju v plen . . .

Dolgo pa ni užival materine ljubezni. Na Marije Terezije cesti jo je nekega dne zadela srčna kap, in njegova mati je umrla na veži neke tamošnje hiše. Poslej je skrbela zanj njegova stara mati — a ne dolgo, zakaj tudi ona je šla kmalu za hčerjo, in Jesenko je ostal na širokem svetu — sam! Sirote se je usmilila teta telegrafskega uradnika gosp. Zora, pri kateri je živel Jesenko do II. gimnazije. V tem času je bil premeščen v Ljubljano gosp. Zor sam, ki je vzel Jesenka k sebi na hrano in stanovanje s pogojem, da poučuje njegovega sina. Pri Zorovih je ostal Jesenko okolo tri in pol leta. Našel je tu svoj novi dom in v gospodu Zoru usmiljenega človeka, ki ga je ljubil in skrbel zanj kot za svojega sina. A umrl je tudi gospod Zor, in tako je bil Jesenko vržen drugič trdemu življenju v plen . . .

Zavetišče je našel potem v blagosrečni rodbini pokojnega voditelja II. mestne šole, Leopolda Belarja. Tu so ga sprejeli malone za svojega in mu izkušali z dobrotami razsvetliti temo njegove mladosti. V Ljubljani je dovršil Jesenko šesti gimnazijski razred, koder je rogovilil tiste dni hud nemški profesor. Dognal je, da je bilo nekaj dijakov izključenih, drugi so se umaknili sami. Med poslednjimi je bil tudi Jesenko, ki je odšel v Trst, da nadaljuje študije. V Trstu ni imel niti najmanjše podpore. Lačnemu in sestradanemu se je še vrhutega zbudilo neutešljivo hrepenenje po Ljubljani, in silno domotožje ga je dvignilo na pot, in nekega jutra je prikorakal slabotni Jesenko peš v Ljubljano in je bil tako vržen tretjič in zadnjič trdemu življenju v plen . . .

Tako je bila odločena njegova usoda!

Natanko je bila določena bodočnost njegovih žalostnih dni. Niti enega svetlega prizora za njim. Samo mati in njeno bogato uboštvo. Potem pa nemilost in milost. In takisto v vseh njegovih prihodnjih dneh. Grenak je kruh, ki ga močijo solze, kipeče iz osamele duše!

Pustil je šolske knjige ter si poiskal zaslužka v pisarnici banke „Slavije“, kjer je pisal in računal do svoje smrti (22. prosinca 1902). Njegov šef, sedanji župan ljubljanski, gosp. Ivan Hribar, je cenil Jesenkovo nadarjenost in porabnost ter mu izročil svojega sina v domače poučevanje, ki ga je opravljal z vso vestnostjo do njegove šeste gimnazije. V tej dobi se je Jesenko tudi oženil, star nekaj nad dvajset let. Ostavil je vdovo in sedmero nepreskrbljenih otrok.

Rad se je spominjal tistih dni, ki jih je preživel v družbi že prej imenovanega Gestrina. Bila sta to dva slovenska Schuberta globokih duš, a nemirnega, nesrečnega življenja. Rad se je spominjal izleta (l. 1895.) v „stostolpo, zlato mater Prago“, kakor je nazval ponosno stolno mesto

kraljevstva Češkega v pozdravni pesmi, ki sem jo moral deklamovati na njegovo prošnjo ob prihodu slovenskih izletnikov. Dostikrat pozneje sva snovala načrte, kdaj in kako se bova zopet odpravila tjakaj med severne brate. A meni bo treba sedaj iskati drugega tovariša.

Jesenko je bil človek, ki se ni nikdar hlinil, ki se je kazal vedno takega, kakršen je bil v resnici, kakršnega je zvarilo njegovo nemirno življenje. Še preden je zbolel za šenom, je slutil, da se mu bliža konec. V hiši, kjer je naposled stanoval, je umrla nekaj dni po novem letu štiriletna hčerka njegovega svaka. Jesenko jo je šel kropiti in ko se je vračal od njenega mrtvaškega odra, posipanega z nedolžnimi cveticami, je rekel: „Zdaj sem jaz na vrsti, in to kmalu!“

In res! Kmalu potem je legel in umrl, in prihajali so ljudje, ga kropili in mu želeli pokoja in miru . . .

In kakor že rečeno: Z Jesenkovo smrtjo se je skrčilo za eno čutečo dušo število tistega prevesnega dela človeštva, ki komaj prenaša na šibkih ramah grenko težo in težko grenkost bednih svojih dni.

A kar je ustvaril Doksov, to ostane. In ustvaril je obilico lepih, tako po duhoviti vsebini, kakor po dovršenolepi obliki odlikujočih se pesmi. V njih je razodeta dobrotta njegovega srca, dovezetnost njegove duše, dozorelost njegovega duha, a iz njih odmeva tudi satira in sarkazem, ki sta bila v njem dozorela ob premnogih bojih in težkih izkušnjah življenja. Svoje pesmi je priobčeval v „Slovanu“, „Ljubljanskem Zvonu“ in „Učiteljskem Tovarišu“; naše politične razmere je bičal z jetkimi verzi v „Brusu“ in „Slov. Narodu“, kateremu je bil tudi sicer zvest sotrudnik. Pozabil ni tudi „Zvončka“.

Kolikor vem, izidejo njegove pesmi, [zbrane v knjigo. Takrat bo našim čestitim kritikom dana prilika, da prisodijo mrtvemu Jesenkotu, česar ni prisodila javnost živemu Doksovu: priznanje in tisto mesto, ki gre njegovim literarnim delom v našem slovstvu. Potrudijo naj se čestiti naši kritiki, da se dokopljejo do končnega stavka, premoreč razmere, v katerih je živel Doksov, da je namreč storil mnogo, pa da bi storil še več, da ni bilo z njim tako, kakor je bilo!

Oprosti mi, dragi prijatelj, da ne pišem več o tvojih delih. Veselilo bi me pri tem gotovo najbolj to, da bi se ne mogel jeziti nad mojo hvalo in da bi ne mogel biti vesel moje graje, kakor si bil tuintam za svojega zemeljskega potovanja. Verjemi, rad bi se veselil! A tu mi je težko. Mudi se mi živeti te kratke svoje dni tukajšnjega bivanja, zatoj ne utegnem iztikati po tvojih spisih. Kadar mi jih položi založnik lepo vezane v trdih platnicah na mizo, takrat se bom sam zase pogovoril s tvojega duha utrinki — prav zaupno, prav prijateljski kakor večkrat — saj veš! — tamkaj v Ljubljani, kjer si živel in ustvarjal in umrl. Danes sem storil samo svojo prijateljsko dolžnost: S tresočimi ustnicami in z bledim licem in z glasom, kolikor ga premorejo moje prsi, kličem daleč tja v slovensko domovino, daleč tja nad tvoj grob: Tvoje življenje ni bilo izgubljeno!

Na Dunaju, meseca svečna 1902.

E. Gangl.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovarša“ v Ljubljani. Naročnino pa prejema g. Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznanila in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsti. Večkratno objavljanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik Radivoj Koréne. — Last in založba „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“. Tiska „Narodna tiskarna“ v Ljubljani.